

Pukovnik

VEROLJUB JEREMIĆ

Upotreba oklopno-mehanizovanih jedinica u protivudaru

U savremenim armijama, poslednjih godina, posvećuje se izuzetna pažnja razvoju i jačanju udarne moći kopnene vojske, a posebno oklopno-mehanizovanih jedinica (OMJ). U armijama nekih zemalja OMJ su postale dominantan rod vojske, a neke armije su postale potpuno oklopno-mehanizovane. Znači, kopnena vojska sa tako brojnim oklopnim sredstvima postala je pokretljivija, ubojitija, žilavija i sposobnija za izvođenje raznovrsnih borbenih dejstava.

Oklopno-mehanizovane jedinice su izrazito ofanzivni rod vojske i prema savremenim gledanjima one su danas osnovni nosilac strategijske i operativne pokretljivosti i glavna udarna snaga u izvođenju svih borbenih dejstava. Saznanja do kojih se došlo, kao i iskustva iz proteklih ratova, upućuju na to da će operativno-taktički oklopno-mehanizovani sastavi u doglednoj budućnosti, uprkos napretku snaga i sredstava za protivoklopnu borbu, imati i dalje odlučujuću ulogu na bojištu.

Naše OMJ su prilagođene izmenjenim operativno-taktičkim zahtevima, novom naoružanju i tehnici i doktrini vođenja rata u duhu koncepcije opštenarodne odbrane. Doktrina upotrebe naših OMJ zasniiva se na manevru, kao sintezi pokreta, vatre i udara. U protivudaru koji će najčešće izvoditi snage kopnene vojske OMJ će biti osnovna udarna snaga. To znači da će OMJ imati široku primenu i učešće u izvođenju protivudara u ONOR-u, naravno u sadejstvu sa ostalim rodovima i vidovima oružanih snaga.

Uspešno izveden protivudar može bitno da izmeni konkretnu operativnu situaciju, a u nekim slučajevima da stvori preduslove za definitivno slamanje napada na širem prostoru, preuzimanje inicijative i prelazak u ofanzivna dejstva širih razmera.

Uloga i zadaci OMJ u protivudaru

Brzina kojom pojedini delovi kopnene vojske mogu da stupe u dejstvo smatra se osnovnim preduslovom za ostvarivanje ciljeva u protivudaru. Oklopno-mehanizovane jedinice su najpokretljivije, pa prema tome i najpodesnije za realizaciju takvih ciljeva. One su danas sposobne za brza dejstva i izvođenje protivudara većih razmera od onih u drugom svetskom ratu i posleratnim sukobima i intervencijama. Posle manevra »Sloboda — 71« o upotrebi tenkova u protivudaru drug Tito je rekao: »Njihova uloga u odbrani je ogromna. Kad se bude davala procjena, mislim da će se imati u vidu da odbrana nikada ne treba da uvodi tenkove da se frontalno sukobljavaju sa neprijateljskim tenkovima, već je potrebno pustiti da ih, po mogućnosti, uništavaju druga sredstva i druge jedinice, uključujući i teritorijalne. Tako se čuva udarna snaga, do onog momenta kada se postigne nadmoć, da bi se mogao izvesti kontraudar«. ¹ U ovom mišljenju druga Tita sadržano je strategijsko načelo koje je potpuno jasno, konkretno, nedvosmisleno, precizno definisalo koncepciju upotrebe naših OMJ u ONOR-u.

U savremenoj odbrani veoma je porastao značaj prikupljenih operativnih rezervi namenjenih za izvođenje aktivnih dejstava. Oklopno-mehanizovane jedinice se prilikom izvođenja odbrane mogu naći raspoređene u neposrednom borbenom dodiru i po dubini odbrane. Glavni deo OMJ načelno se raspoređuje po dubini u rezervama viših jedinica, a manji deo ojačava pešadiju za uspešniju i žilaviju odbranu. Posebno je važno da se što više OMJ odvaja za protivudar, jer one predstavljaju respektivne snage, koje će učešćem u izvođenju protivudara omogućiti brzo slamanje napadne moći protivnika, njegovo razbijanje i uništenje. Oklopno-mehanizovane jedinice raspoređuju se na pravcima i rejonima gde bi najverovatnije bile upotrebljene za izvođenje protivudara, u blizini komunikacija u rastresitom rasporedu, kako bi bile spremne za intenzivna dejstva na što širim operativnim pravcima. Ovakvo grupisanje smanjuje masovne gubitke u fazi vatrene pripreme, usmerava dejstva protiv-

¹ Josip Broz Tito: *Vojna djela*, knjiga IV, VIZ, 1978, Beograd, str. 328.

nika na kanalisane pravce, olakšava aktivna dejstva i manevar OMJ raspoređenih po dubini i omogućava im da biraju pravce protivudara, da obilaze krila i bokove i dejstvuju kroz međuprostore.

Osnovni zadaci OMJ u protivudaru su: slamanje napada i prodora neprijateljevih snaga udarom na bokove i iz pozadine; presecanje tih snaga i njihovo uništavanje po delovima; prodori u dubinu napadačevih snaga na otkrivene bokove i slabo branjena mesta u poretku i razbijanje glavnih snaga i brzi prodori po pravcima radi njihovog odsecanja, okruženja i uništenja. Time se stvaraju uslovi za prerastanje protivudara u protivofanzivu.

Pripremanje protivudara

Pripremanje i organizovanje protivudara je veoma složeno i od njih umnogome zavisi njegov uspeh. Pripremanje protivudara se, najčešće, izvodi u uslovima ograničenog vremena i složene situacije. Njegov obim, sadržaj i način zavise od stepena poznavanja situacije, prethodno izvršenih priprema i osposobljenosti komandi, načina prijema zadatka, raspoloživog vremena i dr. Protivudar se temeljito, svestrano i brižljivo priprema s namerom da se izvede iznenada, munjevito i u najvećoj tajnosti. Svestrana procena uslova i specifičnosti u kojima se priprema i izvodi protivudar i njihov uticaj na rešenje operativnih problema bitan su preduslov za uspešno izvršenje zadataka. U pripremanju i izvođenju protivudara, s obzirom na njegov poseban značaj u sklopu ukupnih dejstava u odbrambenoj operaciji, neposredno se angažuju komande grupacija ili sastava i komande združenih taktičkih jedinica koje učestvuju u izvođenju protivudara. Komande su dužne da prilikom pripremanja protivudara imaju u vidu više faktora koji svaki pojedinačno i svi zajedno bitno utiču na njegov uspeh u celini. Prostor na kome će se protivudar izvoditi višestruko utiče na sadržaj i obim priprema. Prirodne, geografske, urbane i druge karakteristike prostora ispoljavaju višestruk uticaj na pripremanje i izvođenje protivudara. Koliko će vremena biti potrebno za ostvarivanje cilja protivudara zavisi od konkretne situacije. Prema tome, ako je cilj protivudara razbijanje protivnika, onda mora biti fiksirano vreme za ostvarivanje tog cilja.

Osnovna pitanja koja se rešavaju u pripremanju protivudara su: pripremanje jedinica i pripremanje komandi. U pripremanju jedinica, pored popune ljudstvom i tehnikom, organizacije borbenog obezbeđenja, moralno-političkih i psiholoških priprema, obuke jedi-

nica, pregrupisavanja i sl., težište može biti i na onim aktivnostima kojima se obezbeđuje uspešno izvođenje protivudara (organizaciono učvršćenje jedinica, održavanje maksimalne borbene gotovosti i sl.). Pripremanje komandi i štabova vrši se uvek kada za to postoje uslovi, sa osnovnim ciljem da se poboljša njihova osposobljenost za izvođenje protivudara. Način i metod rada komandi OMJ je sličan kao i pri izvođenju napada.

Najvažnija pitanja pripremanja i organizovanja protivudara su: donošenje odluke, planiranje protivudara i organizovanje sadejstva i komandovanja.

Za dobru procenu situacije i iznalaženje optimalnih rešenja za raznovrsne operativne probleme od posebnog je značaja poznavanje neprijatelja, a naročito njegove mogućnosti manevra. Potrebno je da se sa dosta verovatnoće predvidi linija koju on može dostići, da se pravovremeno uoče promene u dejstvu i postupcima neprijatelja, da se sagledaju naše mogućnosti i da se predvide mere i postupci kojima će se osujetiti njegova dejstva. Pri odlučivanju treba sagledati sve uticajne faktore na izvršenje postavljenog zadatka, pa tek onda pristupiti izboru najsvrsishodnijeg i najboljeg rešenja odluke. Zbog mogućnosti neprijatelja da preduzme neočekivane postupke, pored osnovne treba predvideti i alternativnu ulogu dela snaga. Vreme za donošenje odluke treba da bude što kraće.

Planiranje počinje prijemom zadatka, a njegov cilj je da se što preciznije utvrde i podele zadaci komandama i jedinicama, usklade njihova dejstva i aktivnosti koje se sprovode u pripremanju i izvođenju protivudara. To se odnosi, prvenstveno, na planiranje protivvazdušne i protivoklopne borbe i dovođenje OMJ. Posebno je značajno planiranje dejstava snaga na PZT, zato što te snage imaju velik, a nekad i odlučujući značaj za uspeh protivudara. Planom protivudara se predviđaju: alternativna upotreba dela snaga, ojačanja i podrška jedinica, manevar snagama, način komandovanja i potrebno vreme za izvođenje protivudara i dr. Na planiranje protivudara utiče raspoloživo vreme. Ako ga ima dosta — što će biti izuzetan slučaj — to će omogućiti da se izvrše proveravanja i pravovremene korekcije određenih rešenja, što u obrnutom slučaju neće biti moguće.

U protivudaru se mora ostvariti najveći mogući stepen koordinacije, saradnje i sadejstva svih snaga koje u njemu učestvuju. Učešće velikog broja jedinica različitih vidova i rodova oružanih snaga zahteva veoma dobro organizovanje sadejstva. Ono predstavlja usklađivanje borbenih dejstava po cilju, prostoru, vremenu i načinu

izvođenja. Sprovodi se na osnovu odluke komandanta neposredno na zemljištu i prvenstveno na pravcu glavnog udara, a izuzetno po karti. Pri organizovanju sadejstva nužno je da se izvrši podela ciljeva za gađanje, utvrdi način dejstva OMJ i drugih snaga, odrede snage i sredstva za vođenje borbe sa oklopnim i protivoklopnim sredstvima, formiraju grupe za izradu prolaza za tenkove u preprekama i omogućí uspešno komandovanje snagama za izvršenje zadatka. Sadejstvo se organizuje na svim stepenima komandovanja i na celoj dubini zadatka, a najdetaljnije i najpreciznije na dubini bližeg zadatka. Posebno je važna precizna organizacija sadejstva između snaga na frontu i snaga na PZT i njihovo međusobno sadejstvo sa snagama i sredstvima zajedničke podrške. Oklopno-mehaničkovane jedinice izvršavaju svoje borbene zadatke u sadejstvu sa drugim vidovima i rodovima, a prilikom samostalnog dejstva posebno sa avijacijom, artiljerijom, lakim jedinicama i jedinicama TO. Komande OMJ regulišu sadejstvo i način upotrebe OMJ u skladu sa osnovnom varijantom grupisanja snaga i osnovnim načinom izvođenja protivudara.

Problem komandovanja u protivudaru prisutan je na svim nivoima. Na njegovu složenost utiču: velik broj jedinica različitih po veličini, nameni, naoružanju i sredstvima veze i, posebno, snaga TO na PZT. Komandovanje OMJ za vreme protivudara na frontu biće u celini, u nadležnosti komandi grupacija, sastava i jedinica u čijim se sastavima one budu nalazile ili komandi samostalnih OMJ. Komandno mesto u protivudaru treba da bude na pravcu glavnog udara, što bliže jedinicama prvog ešelona. Da bi se omogućio bolji uvid u situaciju i ispoljio neposredniji uticaj na tok borbenih dejstava potrebno je, najčešće da se organizuje istureno komandno mesto. Pored toga, posebno treba insistirati na timskom radu i zamenljivosti organa komande u uslovima visokog intenziteta borbenih dejstava u protivudaru.

Izvođenje protivudara

Osnovni problemi koji se rešavaju za vreme izvođenja protivudara su: dovođenje OMJ iz dubine, vatrena priprema, prelazak jedinica u protivudar, postupak snaga u dodiru i snaga na PZT i način izvođenja protivudara.

Dovođenje OMJ iz dubine biće veoma složeno. Zbog toga je veoma važno pridržavati se redosleda njihovog dovođenja, pri čemu

treba imati u vidu ograničeno vreme, a i propusnu moć komunikacija. Oklopno-mehanizovane jedinice se iz veće dubine dovode različitim pravcima u zonu upotrebe neposredno pred početak protivudara tako da u protivudar mogu preći bez većeg pregrupisanja. Radi stvaranja uslova za iznenadne udare u bokove napadnih klinova neprijatelja, pokreti OMJ moraju biti prikriveni, a izvode se što većom brzinom na širem frontu i u rastresitom poretku. Brzina i način dovođenja OMJ zavise od broja komunikacija, dejstva neprijatelja i stepena zaštite sopstvenih snaga. Mora se imati u vidu da će neprijatelj dovođenje OMJ da ometa vatrom oružja velikog dometa i čestim udarima avijacije, dok će na samom bojištu OMJ biti izložene dejstvom protivoklopnih sredstava, što zahteva jake snage podrške: avijacije, ARJ PVO, artiljerije i inženjerije. Bez takve podrške OMJ mogu pretrpeti znatne gubitke pre polaska u protivudar.

Za uspešno izvođenje protivudara treba obezbediti snažnu vatrenu pripremu radi neutralisanja vatrene sredstava velikog i srednjeg dometa. Oklopno-mehanizovane jedinice treba ojačavati artiljerijom, a naročito one koje dejstvuju na glavnom pravcu protivudara. Time se obezbeđuje njihova veća samostalnost, snažna vatrena priprema i efikasan i svrsishodan manevar vatrom. Pored artiljerije u vatrenoj pripremi protivudara treba da učestvuje i avijacija. Neposredna vatrena podrška ostvaruje se na težištu protivudara dejstvom prvenstveno po neprijateljevim OMJ i protivoklopnim snagama, raketnim i artiljerijskim jedinicama. Posrednom podrškom se sprečava i otežava pokret neprijateljevih operativnih rezervi koje nastoje da osujete izvršenje protivudara.

Oklopno-mehanizovane jedinice prelaze u protivudar sa linije uvođenja koja se blagovremeno precizira i priprema. Sa ove linije OMJ se pravovremeno i planski orijentišu na određene pravce i dovode u što povoljniji operativno-taktički položaj, kako bi se obezbedila nadmoćnost na pravcu glavnog udara i stvorili što povoljniji uslovi za dejstvo. Glavni udar se nanosi najkraćim pravcem po neprijateljevim najslabijim snagama i najosetljivijim mestima borbenog poretka, s težnjom da se izbije u bok i pozadinu njegovih snaga.

Borbeni poredak OMJ se načelno sastoji od istih elemenata kao i pri napadu. Ako se u protivudaru angažuju jake snage na PZT i ako se formira jak ešelon, onda je rezerva načelno slabija i obrnuto.

Snage u neposrednom dodiru vrše neophodno pregrupisanje, sužavaju prethodne zone dejstva i preduzimaju druge mere da se stvore što povoljniji uslovi za izvođenje protivudara. Stoga se regu-

lišu njihove obaveze, prvenstveno u pogledu mera obezbeđenja borbenih dejstava OMJ, koje se dovode iz dubine. Snage na drugim pravcima pojačavaju svoja dejstva i na taj način onemogućavaju neprijatelja da odvaja svoje snage sa tih pravaca i da ih angažuje u odbijanju protivudara.

Za uspešno izvođenje protivudara od posebnog su značaja dejstva snaga na PZT. One treba da nastoje da zauzmu i drže značajne objekte (prelazi preko reka, prevoji, tesnaci, komunikacijska čvorišta i dr.). Aktivnim dejstvima po kolonama u pokretu, rušenjem objekata na komunikacijama, te snage sprečavaju plansko dovođenje i uvođenje u borbu neprijateljevih jedinica namenjenih za odbijanje protivudara.

Uspešno ostvaren manevar u izvođenju protivudara brzo menja odnos snaga i dovodi OMJ u povoljan operativno-taktički položaj. Redovno je kombinovan sa udarom snaga na frontu i snaga na PZT. Primenom manevra uvek treba nastojati da se glavne snage pomere sa pravca glavnog udara protivnika i postave na njegove bokove i pozadinu. Oklopno-mehanizovane jedinice primenjuju različite oblike manevra u protivudaru, najčešće bočni manevar, obuhvat, obilazak, frontalni manevar i kombinovani manevar, a ređe manevar iz pozadine.

Bočni manevar je takav oblik manevra u kome se glavnim snagama napada u bok neprijatelja koji je izvršio dublji prodor. Takav manevar pruža povoljne uslove za odsecanje i uništenje neprijateljevih snaga. Celokupne snage OMJ nanose udar u jedan bok protivnika, zadržavaju ga i prisiljavaju da odvoji jače snage za obezbeđenje i da na taj način stalno slabi svoju napadnu moć, odnosno prodore u dubini. Bočni manevar se primenjuje kad se može postići iznenađenje, a ono se postiže iznenadnim, odlučnim i brzim dejstvom. U izvođenju bočnog manevra, OMJ redovno sadejstvuju susedi i snage TO na PZT.

U obuhvatu glavne snage OMJ iz pokreta, koristeći se rezultatima vatrenih udara avijacije i artiljerije, vrše obuhvat jednog ili oba boka i razbijaju snage neprijatelja koji se uklinio. Zatim brzim prodorom po pravcima uklinjavaju se i rasecaju neprijateljeve snage na više izolovanih rejona, radi njegovog lakšeg i bržeg razbijanja i stvaranja uslova za brz prodor u neprijateljevu pozadinu. Obuhvati ne mogu biti duboki i ne izvode se na dugačkim pravcima. Posebno je važno sadejstvo sa snagama koje napadaju sa fronta i snagama koje dejstvuju na PZT.

Izvođenje obilaznog manevra veoma je složen oblik manevra OMJ u protivudaru. Primenjuje se kada u neprijateljevom rasporedu postoje veći međuprostori i slabije branjeni delovi zone, a na PZT nema jačih snaga koje bi taj zadatak izvršile. Njime se neprijatelj dovodi u nepovoljan operativno-taktički položaj. Uz pogodnosti koje pruža zemljište, glavnim snagama treba zaobići protivnika i napadom iz pozadine eksploatisati postignuti uspeh. Blokiranje, okruženje i uništenje protivnika vrše za to posebno određene snage.

Manevar s fronta (frontalni) se izvodi nanošenjem istovremenih udara na nekoliko pravaca, što protivnika redovno lišava mogućnosti da manevriše rezervama. Međutim, treba uvek težiti da se u takvom obliku manevra stvore povoljni uslovi za primenu drugih oblika.

Kombinovani oblik manevra podrazumeva primenu više vrsta oblika manevra, a težište je na onom gde su angažovane glavne snage i kojim se postižu najbolji rezultati.

Ubacivanje dela snaga u neprijateljevu pozadinu (u njegov borbeni raspored) potrebno je vršiti pred početak protivudara, s proračunom da ubačena OMJ stigne do objekta napada u trenutku početka protivudara. Planski ubačene snage, kao i druge snage za udar iz pozadine, smelim i odlučnim dejstvima značajno doprinose uspehu u izvršenju protivudara. One vezuju neprijateljeve snage i onemogućavaju im manevar i pregrupisavanje s jednog na drugi operativno-taktički pravac. U celini te snage mogu izvršavati težišne zadatke u izvođenju protivudara.

Osnovna težnja OMJ u protivudaru treba da bude da brzim dejstvom izvrše duboke prodore, razbiju neprijateljeve glavne snage i naruše kontinuitet njegovih borbenih dejstava. Brza i odlučna dejstva OMJ u protivudaru sprečavaju neprijatelja da organizuje i pruža uzastopan otpor, i time se obezbeđuje brže spajanje snaga sa fronta sa snagama koje dejstvuju na PZT i brže se ostvaruje postavljeni cilj. Radi povećanja tempa i brzine prodiranja OMJ, potrebno je neprekidno povećavati silinu udara prvog ešelona i u tome preduhitriti protivnika. To se postiže ojačavanjem snaga na pravcu glavnog udara, uz snažnu podršku avijacije i artiljerije, manevrom snaga sa drugih pravaca i uvođenjem u borbu rezerve.

Obezbeđenju izduženih bokova OMJ mora se posvetiti velika pažnja. Taj zadatak mogu preuzeti lake jedinice i jedinice TO u zoni dejstva. One će izvoditi odbrambena dejstva radi osiguranja bokova kolona i krila jedinica i radi držanja objekata koji su značajni za razvijanje tempa napada. Ako nema tih snaga, obezbeđenje bokova mogu vršiti i delovi OMJ.

Bitan preduslov za izvršenje protivudara su jače snage TO na PZT u zoni dejstva. To stvara uslove da se stave pod istovremen udar svi elementi borbenog poretka neprijatelja, i to efikasnije nego što bi to uradili vazdušni desanti u napadnoj operaciji. Razvijajući napadna borbena dejstva na više pravaca, snage TO na PZT dejstvuju u pozadinu, na krila i bokove neprijatelja i tako razvlače njegove snage, sprečavaju mu manevar, slabe otpor neprijatelja i sprečavaju dovođenje rezerve, te na taj način uspešno sadejstvuju snagama sa fronta u izvršenju protivudara. Ne treba isključivati mogućnost da će u ONOR-u snage TO na PZT, u određenim uslovima, biti nosioci protivudara. To će predstavljati, bez sumnje, nov kvalitet protivudara u našim uslovima, koji se ne sreće u teoriji i praksi ratne veštine ostalih armija u svetu. Pored jedinica JNA i TO, u izvođenju protivudara praktično će učestvovati i svi drugi subjekti sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite.

Umesto zaključka

Pored brojnih pozitivnih osobina, OMJ imaju i određenih slabosti koje se svakako moraju imati u vidu prilikom planiranja protivudara. One u svom organskom sastavu ne raspolažu sa dovoljno oružja za dejstvo po ciljevima u vazdušnom prostoru, a istovremeno su osetljive na udare avijacije i helikoptera, naročito u rejonima razmeštaja i u toku pokreta ka liniji uvođenja. Takođe, prirodne i veštačke prepreke i protivoklopno zaprečavanje mogu da uspore, pa i da zadrže pokret i manevar tenkova. Sve to nalaže da se OMJ, kad god je to moguće, ojačavaju sa ARJ PVO, inžinjerijom i artiljerijom, i da njihov pokret i uvođenje u protivudar štiti lovačka avijacija. I pored tih slabosti, OMJ su najpogodnije da se mogu prve upotrebiti u protivudaru i da neprijatelju nanesu znatne gubitke.

S obzirom na operativno-taktičku pokretljivost i spremnost za izvođenje protivudara, glavninu OMJ treba raspoređivati po dubini, uz istovremeno stvaranje uslova za udar u bok i u pozadinu neprijatelja.

U protivudaru, OMJ treba da primenjuju takve oblike manevra koji će omogućiti razvoj što jačih snaga i njihov manevar po frontu i dubini. Redovno treba težiti da se izvode bočni i kombinovani manevri radi odsecanja, okruženja i uništenja neprijatelja, a izbegavati frontalni oblik manevra.

Protivudar treba načelno izvoditi noću, u lošim meteorološkim uslovima i redovno u sadejstvu sa snagama TO na PZT. Te jedinice, aktivnim dejstvima iz pozadine, olakšavaju manevar i tempo protivudara OMJ i na taj način predstavljaju značajan oslonac za uspešan protivudar.

Doktrina upotrebe OMJ u protivudaru u ONOR-u mora uvažavati sve specifičnosti njihove upotrebe u uslovima našeg ratišta i mora se zasnivati na doktrini upotrebe naših oružanih snaga u celini, viziji budućih ratnih dejstava i mogućnostima i karakteristikama OMJ. Pri tome treba stalno imati u vidu bogata iskustva iz našeg NOR-a, o kojima je drug Tito rekao: »Ova iskustva iz borbenih dejstava moramo i dalje izučavati, ugrađivati u našu vojnu doktrinu, u obuku, polazeći, razumije se, od savremenih uslova i fizionomije eventualnog rata, realnih mogućnosti potencijalnog agresora, savremenog naoružanja itd.«.²

² Josip Broz Tito: *Vojna djela*, knjiga V, VIZ, Beograd, 1977, str. 136.